

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/Volume 10 Sayı/Issue 25 Ağustos/August 2021
Samsun-Türkiye/ Turkey

ISSN: 2147- 5490
www.dedekorkutdersisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut430>

Araştırma Makalesi/ Resarch Article

Nihâdî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi

Poetic Translation Of Qasidah Al-Burdah By Nihadi

Öz

Mısırlı sûfî şair İmam Bûsîrî'nin Hz. Peygamber'e duyduğu muhabbetin tezahürü olarak 13. yüzyılda Arapça kaleme aldığı *Kasîde-i Bürde*, Arap ve Fars edebiyatlarında olduğu kadar Türk edebiyatında da büyük bir ilgi görmüştür. Bu ilginin bir neticesi olarak özellikle klasik Türk edebiyatında bu kaside, birçok şarih tarafından şerh edilmiş; Kemalpaşazâde, Leâlî, Ahmed-i Rıdvan, Şemseddin Sivâsî ve Nahîfî gibi meşhur şairlerin yanı sıra belli bir şöreti yakalayamamış birçok şair tarafından da Türkçeye nazmen tercüme edilmiştir. Bu kasideye nazmen tercümede bulunan şairlerden biri de hayatı hakkında elde herhangi bir malumatın olmadığı Nihâdî'dir. Elde şimdilik tek nüshası bulunan ve tercüme/istinsah tarihi de belli olmayan Nihâdî'nin manzum tercümesi, 160 beyitten müteşekkildir. Mütercim, bu türde kaleme alınan birçok eserde olduğu gibi büyük oranda birebir tercüme yolunu tercih etmiş; samimi bir eda içinde dile olan hâkimiyetini metin üzerinde hissettirmesini bilmiştir. Bu çalışmada Nihâdî'nin manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesinin çeviri yazılı metni mihvere alınarak bu eserin sahip olduğu şekil ve muhteva özelliklerinin yanı sıra; bu türde tanzim edilmiş olan farklı tercüme içerindeki yeri de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bûsîrî, Kasîde-i Bürde, klasik Türk edebiyatı, Nihâdî, manzum tercüme.

Abstract

Qasidah Al-Burdah, written by the Egyptian sufi poet Imam Busiri in Arabic in the 13th century as a manifestation of his love for the Prophet, has attracted great attention in Turkish literature as well as in Arabic and Persian literature. As a result of this interest, especially in classical Turkish literature, this eulogy has been commented on by many commentators; it has been translated into Turkish by verse, by famous poets such as Kemalpaşazade, Leali, Ahmed-i Rıdvan, Şemseddin Sivasî and Nahifi, as well as by dozens of poets who could not achieve a certain reputation. One of the poets who translated this ode in verse is Nihadi, about whom we have no information. Nihâdî's verse translation, which has only one copy and whose translation/copying date is unknown, consists of 160 couplets. As with many works written in this genre, the translator mostly preferred the one-to-one translation method; and he knew how to make his dominance of the language felt on the text in a sincere manner. In this study, the translated text of Nihadi's verse translation of Qasidah Al-Burdah was taken to the axis and besides the form and content features of this work; its place in different translations of this type has also been tried to be determined.

Keywords: Bûsîrî, Qasidah Al-Burdah, classical Turkish literature, Nihâdî, poetic translation.

Yunus Kaplan*

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author

* Prof. Dr.
Osmaniye Korkut Ata Üniv., Fen-Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Osmaniye-Türkiye.
Elmek: yunuskaplan80@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2421-253X>

Makale Geçmişi/ Article History

Geliş Tarihi: 26.06.2021
Kabul Tarihi: 04.08.2021
E-yayın Tarihi: 15.08.2021

Giriş

Hz. Peygamber'in sahip olduğu vasıflar ve meziyetler, ümmeti için örnek teşkil eden hayat tarzı, nübüvveti, muharebeleri, sözleri ve Allah katındaki sevgisi gibi birçok özelliğinin çeşitli tezahürleri, Osmanlı toplumsal hayatının her alanında kendisini hissettirmiştir. Bu tezahürleri, sosyal hayatın birçok alanında olduğu gibi Osmanlı kültür ve medeniyetinin en canlı safhalarından biri olan ve teşekkül ettiği toplumun sahip olduğu hemen hemen her türlü unsuru bünyesinde barındıran klasik Türk edebiyatı üzerinde de görmek mümkündür. Bu meyanda Peygamberimizin sahip olduğu özellikler ve Müslümanlara rehberlik eden örnek hayat tarzı, her dönemde divan şairlerine ilham kaynağı olmuştur. Bu ilham, kelimelerle beyitlere dönüşerek muhayyel olmaktan çıkmış; mücessem bir hâle tahvil olarak zamanla tamamen mihverine Hz. Peygamber'i alan nazım türlerine dönüşmüştür.

Siyer-i Nebî, mevlid, na't, bi'set-nâme, mu'cizâtü'n-Nebî, evsâfü'n-Nebî, gazavât-ı Nebî, vefatü'n-Nebî, hicret-nâme/hicretü'n-Nebî, esmâ-yı Nebî, mi'râciyye/mi'râc-nâme, hilye, kıyas-ı enbiyâ, gazavât-ı Resûlullâh, kırk hadis, yüz hadis ve kıyas-ı enbiya (Yılmaz 2012: 145-312; Alıcı 2004: 129) şeklinde ister mürettep divanlarda veya mesnevilerde görülsünler ister küçük hacimli müstakil eserler şeklinde olsunlar tahmin edildiğinden daha bol ve zengin bir malzemeye sahip olan küçük veya büyük hacimli bu eserler (Çelebioğlu 1988: 357) divan şairlerinin Hz. Peygamber'e karşı hissettikleri derin muhabbetin birer göstergesidir.

Büyük çoğunluğu divan şairlerinin hayal ürünü olan bu eser türleri dışında bilhassa Arap edebiyatından tercüme yoluyla Türk edebiyatına kazandırılmış türler de bulunmaktadır. Bunlardan biri de Arap kökenli iki şairin kaleme almış olduğu ve "Kasîde-i Bürde" olarak adlandırılan kasidelere yazılan tercüme ve şerhlerdir.

Kasîde-i Bürde şeklinde tesmiye olunan manzumelerden ilki, Ka'b b. Zühayr'e (öl. 24/645) aittir. Câhiliye döneminin tanınmış Arap şairlerinden Zühayr b. Ebû Sülmâ, ölmeden önce oğulları Kâ'b ile Büceyr'e gördüğü bir rüya üzerine gelmesinin yakın olduğunu anladığı Hz. Peygamber'e tabi olmalarını tavsiye eder. İki kardeş Medine'ye doğru yola çıkar. Kâ'b, Medine yakınında kalır. Büceyr ise Medine'ye gider ve Resûl-i Ekrem ile görüşerek Müslüman olur. Bunu öğrenen Kâ'b, kardeşini ve Resulullâh'ı hicveden bir şiir nazmeder. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in Kâ'b'ın kanının helal olduğunu söylediği rivayet edilir. Büceyr kardeşine mektup göndererek bazı şairler hakkında ölüm kararı verildiğini, ancak Resûl-i Ekrem'in pişman olup huzura gelenleri affettiğini bildirir ve Hz. Peygamber'e gelip af dilemesini tavsiye eder. Medine'ye gidip sabah namazında Mescid-i Nebevî'ye giren Kâ'b, Resulullâh'ın huzuruna yüzü örtülü olarak çıkar ve kendisine Kâ'b'ın tövbe edip İslam'ı kabul etmek amacıyla geldiğini, af talebinin kabul edilip edilmeyeceğini sorar. Resûl-i Ekrem talebinin kabul edileceğini belirtince yüzündeki örtüyü açar ve kendisinin Kâ'b olduğunu söyler. Kâ'b ünlü kasidesini bu sırada okumuş, kasideyi çok beğenen Hz. Peygamber de "Bürde" adı verilen hırkasını onun omuzlarına koymuş, bundan dolayı kasideye "Kasîdetü'l-bürde" veya başlangıç ifadesine göre "Bânet Sü'âd" adı verilmiştir (Demirayak 2001: 566-67).

Kasîde-i Bürdelerden ikincisi ise Mısırlı sûfî ve şair, Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî'ye (öl. 696/1297?) aittir. Bûsîrî'nin Hz. Peygamber için yazdığı ve *el-Kevâkibü'd-dürriyye fî Medhi Hayri'l-Berîyye* adını verdiği bu manzume, kafiye (revî) harfi mîm

Yunus Kaplan

olduğu için *el-Kasîdetü'l-Mîmiyye*, şairin tutulduğu hastalıktan kurtulmasına vesile olduğu için de *Kasîdetü'l-Bürde* diye meşhur olmuştur. Ancak Kâ'b b. Züheyr'in kasidesi de aynı adla anıldığından karışıklığa meydan vermemek için Bûsîrî'ninki daha çok Osmanlı kültür muhitinde *Kasîdetü'l-Bür'e* şeklinde anılmışsa da literatürde *Kasîdetü'l-Bürde* diye tanınmaktadır (Kaya 2001: 568).

Bu kaside şöhretini, taşıdığı sanat değerinden ziyade şairin hayatının bir döneminde geçirdiği felçten kurtulmasına vesile olduğuna dair rivayete borçludur. Söz konusu rivayete göre felç geçirdiğinde bir akşam kendisine şifa vermesi için Allah'a dua eden şair, rüyasında Hz. Peygamber'i görür. Resûl-i Ekrem ondan kendisi için yazdığı kasideyi okumasını ister. Bûsîrî, "Yâ Resulallâh! Ben senin için birçok kaside yazdım, hangisini istersin?" deyince Hz. Peygamber kasidenin ilk beytini söyler. Bunun üzerine şair kasidesini okumaya başlar, Hz. Peygamber de onu sonuna kadar dinler. Bitince de hırkasını (bürde) çıkarıp şairin üstüne örter ve eliyle vücudunun felçli kısmını sıvazlar. Bûsîrî, uykudan uyanınca vücudunda felçten eser kalmadığını fark eder. Bu rüya hadisesinin halk arasında yayılmasından sonra kaside, *Kasîdetü'l-Bürde* olarak üne kavuşmuştur (Kaya 2001: 568).

Aruzun "*müstefîlün fâ'ilün müstefîlün fe'ilün*" kalıbıyla yazılan bu kaside, en eski nüshalarında 160 beyit iken daha sonraki nüshalarda beyit sayısı 165'e kadar çıkmaktadır.¹ Klasik Arap kaside tarzında olduğu gibi şiir, sevgiliye özlem temasının işlendiği nesib bölümüyle başlar. Daha sonra nefisten şikâyet, Hz. Peygamber'e övgü, onun doğumu, mucizeleri, Kur'an'ın fazileti, mi'rac mucizesi, cihadın önemi, nedamet ve ümit, dua ve niyaz bölümüyle sona erer. Yapı ve üslup bakımından son derece sağlam ve lirik olan kaside, bu sebeple asırlardır İslam coğrafyasının her bölgesinde büyük bir ilgi görmüş, dinî toplantılarda, mübarek gün ve gecelerde, sünnet, düğün, bayram ve cenaze merasimlerinde okunagelmıştır. Haftalık evrad olarak da okunan kaside, 140. beytinden itibaren felçlilere şifa maksadıyla yedi gün süreyle okunmaktadır (Kaya 2001: 568-69).

Farsça, Malayca, Peştuca, Pencapça ve Urduca gibi doğu lisanları yanında Almanca, Fransızca, Grekçe, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Latince gibi dillere de aktarılan (Kaya 2001: 569) *Kasîdetü'l-Bürde*; birçok Müslüman milletlerde olduğu gibi Türk şair ve nasirleri tarafından da çok büyük bir rağbet görmüştür. Eserin manzum ve mensur olmak üzere yirmi civarında Türkçe şerhi ve otuz civarında Türkçe tercümesi bulunmaktadır (Şahin 1997; Yazar 2011). Bu manzume üzerine ayrıca çok sayıda hâşiye, tahmîs, tesdîs, tesbî' ve taştîr de kaleme alınmıştır (Yazar 2011: 587).²

Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'si Le'âlî Ahmed b. Mustafâ (öl. 971/1563), Ankaravî İbrahim b. Süleyman b. Mürsil, Seyyid Hasan b. Abdurrahman (öl. 1071/1661), Şeyh Abdullah b. Şeyh Ahmed (öl. 1130/1717?-1140/1727-28?), Nazîfî İsmâil Akhisârî (öl.

¹ İmam Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'sinin Osmanlı kültür coğrafyasında genellikle 161 beyitlik metni rağbet görmüş ve daha çok bu şekli istinsah edilmiştir. Yine yapılan manzum tercümelerin birçoğunda da bu 161 beytin esas alındığı görülmektedir. Nitekim Leâlî, Esâsî, Abdurrahim Karahisarî, Kemâlpaşazâde, Şemseddin Sivâsî, Kemâlâtî Mehmed, Fazlî ve Abdullah Hulvânî'nin manzum tercümeleri bu minvalde tanzim edilmiştir.

² Türk edebiyatında oldukça fazla rağbet gören İmam Bûsîrî ve *Kasîde-i Bürde*'sine yazılan şerh, tercüme ve diğer eserler hakkında şimdiye kadar birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalarla ilgili daha ayrıntılı ve derli toplu bilgi için bak. (Sezer 1985), (Şahin 1997), (Kaya 2001), (Yazar 2011), (Yücel 2016).

1205/1790'dan sonra)³, Şeyhülislam Mehmed Mekkî (öl. 1212/1797)⁴, Muhammed b. Feyzullah (öl. 1231/1816), Muhammed b. Ahmed (öl. 1318/1900) ve Ankara Valisi Âbidin Paşa (öl. 1324/1906) gibi şârihler tarafından Türkçe şerh edilmiş; Taşköprizâde Kemâleddin (öl. 1030/1621), Hocazâde Esad (öl. 1034/1625), Seyyid Muhammed Şerîfî (öl. 1040/1631), Şeyhülislam Yahyâ (öl. 1053/1644), Süleyman Nahîfî (öl. 1151/1738), Abdullah Salâhî (öl. 1197/1783), Şeyhülislam Mehmed Mekkî, Mollacıkzâde Raif (öl. 1238/1823), Resâ Mustafa Maksud (öl. 1258/1843), Yemli hazâde Mustafa Kâmil (öl. 1294/1878), Diyarbakırlı Mehmed Saîd Paşa (öl. 1308/1892)⁵ ve Muhammed Fevzî Efendi (öl. 1318/1900)⁶ tarafından tahmîs; İsmâil Müfid Efendi (öl. 1217/1803) tarafından tesdîs ve Niyâzî-i Mısri (öl. 1105/1694)⁷ tarafından da tesbî' edilmiştir.

Kasîde-i Bürde, bu eserler dışında birçok şair ve mütercim tarafından da nazmen tercüme edilmiştir. Abdurrahim Karahisarî (öl. 888/1483 sonrası)⁸, Kemâlpaşazâde (öl. 940/1534)⁹, Ahmed-i Rıdvân (öl. 945/1538'den önce)¹⁰, Le'âlî Ahmed b. Mustafâ¹¹, Şemseddin Sivâsî (öl. 1006/1597)¹², Kemâlâtî Mehmed (öl. 1015/1606'dan önce), Esâsî (öl. 1041/1631'den önce)¹³, Paşa Sarayı Hocası Fazlî (öl. 1036/1626-27'den sonra)¹⁴, Seyyid Hüseyin Amâsî (öl. 1050/1641'den sonra)¹⁵, Üsküdarlı Mehmed Tâlib (öl. 1089/1679), Sükûtî Mehmed b. Mustafa (öl. 1103/1691), Üsküdarlı Abdülhay Celvetî (öl. 1117/1705)¹⁶, Süleyman Nahîfî, Abdullah Hulvânî (öl. 1159/1746)¹⁷, Ahmed Arifî (öl. 1195/1781'den sonra), Abdullah Salâhî, İsmâil Müfid, Sivaslı Ahmed Sûzî (öl. 1246/1830), Evrenyeli Abdurrahim (öl. 1282/1865), Na'imî (öl. 1299/1882)¹⁸,

³ Ayşe Özcan, *Nâzîfî İsmail Akhisârî ve Manzum Kasîde-i Bür'e Tercümesi: İklîdü's Saâde*, Dokuz Eylül Üniv. SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2011.

⁴ Haşim Keskinsoy, *Mekkî ve Nahîfî'nin Kasîde-i Bürde Tahmîsleri (Tenkitli Metin-İnceleme)*, Sütçü İmam Üniv. SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, K. Maraş 2011.

⁵ Vesile Albayrak Sak, "Saîd Paşa'nın Kasîde-i Bürde Tahmîsi", *Turkish Studies*, 8/9, (2013), 523-559.

⁶ Muhammed Kuzubaş, "Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-necât Adlı Eseri (Kasîde-i Bürde Tahmîs ve Şerhi)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/1 (2007), 156-192.

⁷ Musa Yıldız, *Niyâzî-i Mısri, Kasîde-i Bürde Tesbî'i*, Elif Yayınları, İstanbul 2007.

⁸ Bahattin Kahraman, "Le'âlî ve Abdurrahim Karahisarî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümeleri", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, (1997), 57-107.

⁹ Yusuf Turan Günaydın, *İbn Kemal, Edebi Kişiliği ve Kasîde-i Bürde Tercemesi (Tenkitli Metin)*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1995.

¹⁰ Hamza Koç, "Ahmed-i Rıdvân'ın Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 5/12, (2018), 9-31.

¹¹ Bahattin Kahraman, *agm.*

¹² Vesile Albayrak Sak, "Şemseddin Sivâsî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Turkish Studies*, 9/3, (2014), 91-110.

¹³ Vesile Albayrak Sak, "Esâsî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, (2019), 343-363.

¹⁴ Yunus Kaplan, "Fazlî ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 25/1, (2021), 66-89.

¹⁵ Sadık Yazar, "Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/3, (2018), 145-187.

¹⁶ Bünyamin Ayçiçeği, "Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu*, 9/2, ed. Coşkun Yılmaz (İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2017), 223-265.

¹⁷ İsmail Hakkı Sezer, "Kasîde-i Bürde ve Nesir ve Manzum Tercümesi", *SÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (2000), 65-88.

¹⁸ Mevlüt İlhan, "Na'imî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Journal of Turkish Language and Literature*, 3/4 (2017), 42-61.

Diyarbakırlı Mehmed Saîd Paşa¹⁹, Konyalı Fahreddin (öl. 1365/1950), Sezai Karakoç (d. 1933)²⁰, İlhan Armutçuoğlu (d. 1937)²¹ ve Mahmut Kaya (d. 1945)²² gibi şairler *Kasîde-i Bürde'*ye manzum tercüme kaleme almıştır. Mütercimi belli olan bu manzum tercüme dışındaki mütercimi belirsiz bazı tercüme de mevcuttur.²³

Yapılan araştırma, inceleme ve katalog taramaları neticesinde *Kasîde-i Bürde'*nin yukarıda zikredilen manzum tercüme dışındaki; bilinmeyen bazı yeni tercüme de gün yüzüne çıkmaktadır. Bunlardan biri de ilim âlemini varlığından ilk defa Sadık Yazar'ın haberdar ettiği ve Nihâdî mahlaslı bir mütercim tarafından kaleme alınan tercümedir. Aşağıda bu manzum tercümenin şekil ve muhteva özellikleri üzerinde bazı değerlendirmelerde bulunulduktan sonra eserin çeviri yazılı metnine yer verilmiştir.

2. Nihâdî ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi

2.1. Eserin Mütercimi ve Tercüme Tarihi

Nihâdî'nin hayatı hakkında elde herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. *Kasîde-i Bürde Tercümesi'*nin şimdilik tek nüshasının (Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi B. 46) 156. beytinde zikredilen Nihâdî mahlası dışında eserin tercüme/istinsah tarihi veya mütercim/müstensihine yönelik herhangi bir kaydın yer almaması şairin hayatı ve yaşadığı dönem hakkında çıkarımlarda bulunmaya imkân tanımamaktadır.

Kaynaklarda Nihâdî mahlasını kullandığı belirtilen iki şaire tesadüf edilmektedir.

Bunlardan ilki, 16. yüzyıl şairlerinden olup Bosnalıdır. Asıl adı, Mehmed'dir. Karamuzazâde diye şöhret tutmuştur. Şiirlerinde Sarâyî mahlasını da kullanan şairin müderris olması iyi bir eğitim aldığını göstermektedir. Gazellerden müteşekkil bir *Dîvân'*ının olduğu belirtilen şairin, gazelleri dışında tarihlerinin de varlığı bilinmektedir (Ćatović 2014).

Aynı mahlasa sahip ikinci şair ise Bursalı Mehmed Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde, hayatı hakkında herhangi bir malumat vermeyip Osmanlı'nın kuruluşundan 1097/1686 yılına kadarki olayların anlatıldığı *Tarih*'i vesilesiyle bahsettiği Nihâdî'dir (Yavuz ve Özen 1972: 110). Bilinen üç nüshası bulunan bu *Tarih* dışında Nihâdî'nin hayatına ışık tutacak herhangi bir kayıt yer almamaktadır.²⁴ Bu durumda eserde 1686 yılına kadarki olayların anlatılmasından hareketle müellifinin 17. yüzyılda yaşamış olduğu ve çeşitli vesilelerle yazmış olduğu bazı manzumelerden ise şairlik özelliğinin de olduğu dışında Nihâdî'nin hayatı hakkında herhangi bir çıkarımda bulunmak imkânsızdır.

Yukarıda hayatları hakkında bilgi verilen Nihâdî mahlaslı her iki şair için verilen bilgiler arasında *Kasîde-i Bürde'*ye manzum tercüme yazdıklarına dair herhangi bir ibare bulunmaması; üzerinde çalıştığımız eserin müterciminin tespitine matuf sorulara, yeni

¹⁹ Bünyamin Ayçiçeği, "Büsîrî'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa Tarafından Yapılan Mensur ve Manzum Tercümesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15, (2015), 27-102.

²⁰ Sezai Karakoç, *Üç Kaside: Kaside-i Bürde Endülü's'e Ağıt Bürüyen Kaside*, Fatih Yayınevi, İstanbul 1967.

²¹ İlhan Armutçuoğlu, *Kaside-i Bürde Manzum Tercüme*, Akyol Neşriyat, İzmir 1979.

²² Mahmut Kaya, *Kasîde-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş*, Damla Yayınevi, İstanbul 2014.

²³ Yılmaz Öksüz, "Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 24/1, (2020), 211-245.

²⁴ Nihâdî'nin bu tarihinin muhtevası hakkında daha ayrıntılı bilgi için bak. (Özkasap 2004), (Biga 2004).

bilgi ve belgeler ortaya çıkıp bu konudaki sis perdesini aralayınca kadar cevap verme imkânı tanımamaktadır.

2.2. Şekil, Muhteva, Dil ve Üslup Özellikleri

Klasik Türk edebiyatında telif veya tercüme şeklinde kaleme alınan birçok eserde olduğu gibi bazı *Kasîde-i Bürde* tercümelerinde de karşımıza çıkan²⁵ hamdele-salvele, tevhit, na't veya sebep-i telif gibi bir vesileyle eserlerin kaleme alma sebeplerinin dile getirildiği mukaddime kabilinden bölümler Nihâdî'nin manzum *Kasîde-i Bürde Tercümesi*'nde bulunmamaktadır.

Nihâdî'nin elde tek nüshası bulunan manzum tercümesinde, aslı Arapça 161 beyit olan *Kasîde-i Bürde*'nin 145. beyti "أن أت ذنبا فما عهدي بمنقوض / من النبي ولا حبلي بمنصرم" yer almadığı gibi son beytin ise Arapçası yazılmasına rağmen Türkçe tercümesine yer verilmemiştir. Her iki durumun da mütercimnin bilinçli bir tercihi mi yoksa eseri istinsah eden müstensihin hatası veya tasarrufu mu olduğunu kestirmek mümkün değildir.

Şair, tercümesinde vezin itibarıyla aruzun "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbını kullanarak "müstefilün fâ'ilün müstefilün fe'ilün" kalıbına sahip olan kaynak metinden farklı bir kalıbı tercih etmiştir.²⁶ Birçok manzum metinde olduğu gibi zaman zaman imale, zihaf ve vasl gibi çeşitli aruz tasarruflarına başvurmak zorunda kalmıştır. Ancak bu tasarruflar, metnin ahengini ve kelimelerin anlamını olumsuz etkileyecek türden olmayıp geleneğin izin verdiği makul çerçevede dâhilindedir.

Her ne kadar Nihâdî'nin tercümesi, kaynak metinle farklı vezin kalıbına sahip olsa da kafiye olarak *Kasîde-i Bürde*'ye yapılan manzum tercümelerin birçoğunda olduğu gibi²⁷ kaynak metnin aslî kafiye harfi (revi) olan mîm (م) harfiyle kafiyelenmiştir. Mütercim, kaynak metindeki kafiye kelimelerinden birçoğunu aynen kullanmıştır. Tercüme teşkil eden 160 beytin 85'inde kafiye olarak kaynak metinle aynı kelimeler tercih edilmiştir. Bu durumu mütercimnin kaynak metinle aynı kafiye harfini kullanmış olmasının farklı kafiye kelimeleri bulmakta zorluk çekmesine sebep olmasıyla açıklamak mümkündür.

Tercüme genelinde 96 farklı kafiye kelimesi kullanan Nihâdî, bazı kelimeleri birden fazla kullanmıştır. "Dem" 8, "hem" 7, "alem" 5, "gam, kerem, selem" ve "elem" 4, "adem, etem, harem, hakem, kadem, kem, muhterem, ni'am, selem, yem" ve "zulem" 3, "fem, hikem, kase, diyem, bühem, kıdem, hadem, harem, herem, hikem, himem, irem, izam, kalem, kase, kıdem, kıyem, lemem, mu'tasam, denem, ne'am, sekam, sem" ve "ümem" kelimeleri ise 2'şer defa kafiye olarak kullanılmıştır.

Metinde birçok kelime mükerrer kullanılmış olsa da klasik edebiyat geleneğinin önemli kafiye kurallarından biri olan aynı kelimenin en az yedi beyit sonra tekrar kullanılabilmesi yönündeki kuralının ihlal edilmemiş olması, mütercimnin bu husustaki başarısını ortaya koyması bakımından önemlidir.

²⁵ Örneğin Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi, Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa'nın *Kasîde-i Bürde* tercümeleleri, bu tarz bölümlere sahiptir.

²⁶ Eser, yazılmış olduğu vezin itibarıyla bu türdeki Kemalpaşazâde, Na'imî, Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi, Esâsî, Cihâdî ve Selahaddin Uşşâkî'nin manzum tercümeleriyle ortak özelliğe sahiptir.

²⁷ Nitekim Ahmed-i Rıdvân, Sayrafî, Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa, Esâsî, Kemalpaşazâde, Nahîfî, Hulvî ve Selahaddin Uşşâkî'nin manzum tercümeleleri Bûsîrî'nin kasidesiyle aynı kafiye sahiptir.

Yunus Kaplan

İmam Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde'*yi tanzim ederken eserini belirli bölümlere ayırmadığı bilinmektedir. Ancak şarihler, mütercimler ve müstensihler; beyitlerin anlamından hareketle bu kasideyi on başlık altında tasnif etmişlerdir. Nihâdî'nin manzum tercümesi de bu türdeki birçok emsalinde olduğu gibi beyitlerde işlenen konular göz önünde bulundurularak çeşitli başlıklar altında bölümlere ayrılmıştır. Ancak diğer tercümelemelerden farklı olarak on yerine dokuza taksim edilen (bu taksimat, mütercim olduğu kadar müstensih tarafından da yapılmış olabilir) bu eserdeki bölümlerde işlenen konular aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Sıra	Başlık	İşlenen Konular	Beyit Aralığı
1	-	Hz. Peygamber'e olan hasret ve ona duyulan sevgi.	1-12
2	El-Faşlü's-Şânî fî-Zikri'n-Nefs ü Men' -i Hevâ-hâ	Nefsin özellikleri, onun insana kurduğu tuzaklar, nefisten şikâyet ve nefse uymuş olmanın nedameti.	13-28
3	El-Faşlü's-Şâliş Fî-Zikri'l-Medâyihi ve'd-Duğul	Hz. Peygamber'in medhi ve onun sahip olduğu güzel vasıflar. Örnek hayat tarzı, şefaatçi oluşu, diğer peygamberlerden üstünlüğü ve sahip olduğu ahlaki özellikler.	29-58
4	El-Faşlü'r-Râbi' Fî-Zikri'l-Mevlidi'l-Mübârek	Hz. Peygamber'in doğumu ve bu esnada gerçekleşen olağanüstü hadiseler, onun göstermiş olduğu mucizeler.	59-84
5	El-Faşlü'l-Hâmis Fî-Bereketi'd-Du' â	Hz. Peygamber'in elleriyle hastaları iyileştirmesi, ettiği duaların tesiri ve bereketi.	85-87
6	El-Faşlü's-Sâdis Fî-Zikri-i Mu' cizâti'l-Çur'ân	Kur'ân-ı Kerîm'in sahip olduğu belli başlı özellikler.	88-106
7	El-Faşlü's-Sâbi' Fî-Zikri'l-İsrâ Minhü 'Aleyhi's-Selâm	Hz. Peygamber'in Mi'rac mucizesi ve bu esnada yaşanan bazı hadiseler.	107-117
8	El-Faşlü's-Şâminü Fî-Zikri'l-Cihâd	Hz. Peygamber'in cihadı, şecaati ve sahabe'nin göstermiş olduğu üstün kahramanlıklar.	118-140
9	El-Faşlü't-Tâsi' u Fi'l-İstîğfâr Ve'l-İstişfâ'	Şairin işlediği günahlardan nedameti, bunların affı için Peygamberimizden şefaat talebi, onun ailesi ve ashabına hayır dua.	141-160

Nihâdî'nin tercümesi muhteva bakımından kaynak metinle mütenasip bir görünüm arz etmektedir. Bundan dolayı beyitlerin kahir ekseri, birebir tercüme özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Kafiye bakımından müstereklik ve ortak kelime kullanımı, bu özellikleri besleyen önemli unsurlardır.

“Yanıp tutuşan kalp ve akan gözyaşı karşısında âşık sevginin gizli kalacağını mı sanır?”²⁸ anlamına gelen “ايحسب الصب ان الحب منكم / ما بين منسجم منه و مضطرم” beytinin

²⁸ Arapça beyitlerin Türkçe nesre çevirileri Mahmut Kaya'ya aittir (Kaya 2018: 65-66).

‘Âşık-ı miskîn şanur mı ‘ışk ola sırr-ı nihân
‘Işk odı dilde yanarken yaş dökerken dîde hem (b. 4)

şeklinde nazmen tercümesi ile “Gözyaşı ve hastalık aleyhinde âdil şâhit iken sevgini nasıl inkâr edebilirsin?” anlamına gelen “به عليك عدول الدمع والسقم / فكيف تنكر حبا بعد ما شهدت” beytinin

Pes niçe inkâr idersüñ ‘ışka var iken güvâh
Şâhidin ‘âdilin oldı saña dem‘ ü sekam (b. 6)

şeklindeki tercümesi bu duruma örnek teşkil eden beyitlerden sadece ikisidir.

Her ne kadar beyitlerin birçoğu birebir tercüme özelliğini haiz olsa da şairin kaynak metni mana itibarıyla iyi özümlediği ve coşkun ruh hâlini beyitlere başarılı bir şekilde aksettirdiği görülmektedir. Aynı zamanda mütercim, yer yer birebir tercüme kalıplarının dışına çıkmayı da denemiş ve bunda da başarıyı yakalamıştır. Bu tarz tanzim edilen beyitlerde Türkçe kelimelerin fazlalığı ve sade bir anlatım dikkatlerden kaçmamaktadır. Gerek kelime kadrosu gerekse de ifade özellikleri bakımından bu duruma örnek teşkil eden birkaç beyit aşağıda örnek olarak gösterilmiştir:

Batnını bağlardı açlıktan şalınmasın diyü
Taşlar altında dürürdi bögrin ol nâzik edem (b. 30)

Şemse beñzer kim irâqdan görse göz küçük şanur
Göz kamaşur bakamaz görse anı bağan emem (b. 49)

Tağa beñzerler at üzre şanma kolañlarınuñ
Pekliginden oldığından anlaruñ ‘aqlı etem (b. 133)

Klasik Türk edebiyatında kaynak metinlerdeki özel isimler, kültürel özellikleri bulunan kelimeler, deyimsele ifadeler, dilde sapmalar, belagat özellikleri yanında; nazım biçimi, vezin ve kafiye, biçimsel özellikler gibi birçok zorluğu bünyesinde barındırmış olmasına rağmen özellikle Arapça veya Farsça manzum metinler yine manzum olarak Türkçeye tercüme edilmiştir (Yazar 2018: 155). Hâl böyle olunca yapılan bu tercümelerde gerek ifade gerekse bazı kelime ve ibarelere Türkçe karşılık bulmada mütercimler zaman zaman çeşitli müşküllerle karşılaşmışlardır. Bu müşküller, kaynak eserdeki kelimelerin karşılığı verilmeden aynen tekrar edilerek veya bu kelimelere karşılık Arapça veya Farsça kökenli kelimeler kullanılarak aşılmaya çalışılmıştır (Kaplan 2021: 71).

Kasîde-i Bürde’ye yazılan manzum tercümelerin büyük çoğunluğunda, mütercimlerin kelime seçimlerinde kaynak metne bağlı kalmaları yaygın görülen ortak özelliklerden biridir. Birçok mütercim gibi Nihâdî de kaynak metindeki kelimelerden bir kısmını, karşılıklarını vermeden aynen tekrar etmiştir. Bu meyanda şair, yukarıda zikredilen kafiye vesilesiyle aynen tekrarlanan kelimelerle birlikte İmam Bûsîrî'nin kullandığı “dem‘, sekam, şeyb, herem, ketem, mer‘â, cû‘, şiba‘, zurr, ‘ısam, münkatı‘, münkasım, hîn, zamm, mübtedâ, bü’s, inzâr, mehârim, münhezim, lems, sekam” gibi birçok kelimeyi Türkçe karşılığını vermeden aynen kullanmayı tercih etmiştir.

Aynı şekilde Türkçe karşılık bulmakta zorlandığı anlaşılan bazı kelimelerin ise müştaklarını kullanmayı tercih etmiştir. “‘Adûl/‘âdil (6)²⁹, tühem/müttehim (12), ma‘âsî/ma‘siyet (17), hâlif/hilâf (24), telkâ/mülâkât (56), taktarin/iktirân (92), hasûd/hâsid (103), nûdiye/münâdî (112), fehâr/fâhir (114), rüteb/merâtib (115), mevc/emvâc (123), mekfûl/kefil (126)” ve “muntasır/mansûr (136)” gibi kelimeler müştak kullanımlardan bazılarıdır.

Şairin kelimeler üzerinde bu şekillerde tercihte bulunmaya sevk eden en önemli âmilin, lafızdan ziyade manayı hakkıyla vermeye çalışması ve aslına uygun bir tercüme yapma gayreti olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca bu kelime ve kavramlara Türkçe karşılık bulmada zorlanmış olmasını da göz ardı etmemek gerekir.

Yukarıda da zikredildiği üzere mütercimlerin Arapça bazı kelimelere Türkçe karşılık bulmada zorluk çekmeleri, *Kasîde-i Bürde* tercümelerinde yaygın olarak karşılaşılan bir durumdur. Mütercimler, karşılaştıkları bu zorlukları aşmak için genellikle ya bu kelimeleri aynen kullanmışlar ya da bunlara karşılık Arapça ve Farsça kelime kullanma yoluna gitmişlerdir. Hemen hemen her mütercim gibi Nihâdî de aynı çözüm yolunu tercih etmiştir. Tanzimlerdeki kelimelerin çoğu serdedilen bu düşünceleri destekleyen aşağıdaki beyitler, bu hususta verilebilecek onlarca örnekten sadece ikisidir:

Nefs aña fi‘l-i cemîlinden kim iħzâr itmedi
Başuma şeyb indi oldı zayf-ı ğayr muħteşim (b. 14)

Nefy-i dem‘ it imtilâ olmış meħârimden gözün
Gözyaşın dök saña lâzım kıl ħamiyyetle nedem (b. 23)

Aynı şekilde şairin bazı ibarelere karşılık bulmakta zorlandığı için midir yoksa hüner göstermek için midir bilinmez, iki beyitte ikinci mısralar tamamen Arapça tanzim edilmiştir:

Ķılma inkârı düşünde vahyine zirâ didi
İnne ‘ayneyye yenâmâni ve ħalbi lem yenem (b. 82)

Câhiliyye ‘âleminde mu‘cize besdür saña
‘İlm fi‘l-ümmiyyi ve‘t-te‘dîbi fi‘l-ħâli‘l-yütüm (b. 139)

Kasîde-i Bürde’ye yazılan manzum tercümelerin şekil ve muhteva özelliklerinden hareketle bu tarzda tanzim edilen tercümeleri “asıl metne harfiyen bağlı kalanlar” ve “çeşitli yönlerden asıl metinden ayrılanlar” olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Birinci gruptaki tercümeler, şairlik kudreti zayıf kişiler veya metni harfiyen tercüme etmeyi taassup derecesinde benimseyen Kemalpaşazâde, Ahmed Rıdvan, Abdulhay Efendi, Nahîfî ile Salâhi Uşşâkî gibi mütercimler tarafından; asıl metne bağlılıktan çok şîve-i şîriyyenin ön planda tutulduğu ikinci gruba dâhil olanlar ise Kemâlâtî Mehmed, Fazlî, Kudsîzâde Kadri ve Abdulhalim Kenan gibi mütercimler tarafından kaleme alınmıştır (Şahin 1997: 131-32).

²⁹ Parantez içindeki rakamlar, beyit numaralarını göstermektedir.

Tercümesinde anlam itibarıyla önemli ölçüde kaynak metne bağlı kalıp beyitlerde ekseriyetle birebir tercüme yapma yolunu tercih eden Nihâdî'nin tercümesini de birinci gruba dâhil etmek uygun olacaktır. Her ne kadar mütercimmin birebir tercüme yapma gayreti beyitler üzerinde bariz bir şekilde görülse de daha rahat bir edanın hâkim olduğu bazı beyitlerde ise serbest tercüme gayretlerinin izleri görmezden gelinemez.

Edebî eserler, sahip oldukları muhteva itibarıyla yazılmış oldukları dönemlerin birçok özelliğini bünyelerinde barındırırlar. Bu yönleriyle unutulmaya yüz tutma ihtimali olan maddi ve manevi birçok unsuru kayıt altına aldıkları için erbabı için vesika özelliğini haizdirler. Bu anlamda edebî eserler, yazıldıkları dönemlerde kullanılan dilin sahip olduğu kelime hazinesi, cümle yapısı, ifade ve üslup özelliklerine yönelik birtakım önemli dil malzemelerini ihtiva eder. Bir zamanlar dilde canlılığını koruyan ancak çeşitli sebeplerle sonraki dönemlerde kullanımdan düşen ve arkaik olarak adlandırılan kelimeler de bu malzemeler arasında yer alır. Hemen hemen her eserde olduğu gibi Nihâdî'nin *Kasîde-i Bürde Tercümesi*'nde de bu türden kelimelere rastlanmaktadır. "Kaçan, katı, muştı, sımak, ayruk, süñü, öñmek, yigrek, toyun, salma, gökçek, soğulmak, ıssı, balkırmak" ve "olar" bu minvalde karşımıza çıkan kelimelerdir. Eser, ihtiva ettiği bu Türkçe arkaik kelimeler ve sahip olduğu imla özellikleriyle klasik dönem Osmanlı Türkçesi özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

3. Nüsha Tavsifi

Nihâdî'nin *Kasîde-i Bürde Tercümesi*'nin şimdilik tespit edilebilen tek nüshası bulunmaktadır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde "B. 46" arşiv numarasıyla kayıtlı olan bu nüsha, 13 varaktan müteşekkildir. İstinsah tarihi ve müstensihî belli değildir. Her sayfa 13 satırlı olup, satırlar çift sütunludur. Önce *Kasîde-i Bürde*'nin Arapça aslındaki beyitler, ardından Türkçe manzum tercümeleri verilmiştir. Harekeli nesih hatlı olup başlıklar ve Türkçe tercüme beyitleri kırmızı mürekkeplidir.

4. Çeviri Yazılı Metin

Hâzâ Kaşîde-i Būşîriyye

Bi'smi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Yâduña geldi meger hem-sâyeğân-ı zî-Selem
Gözden ağan seyl-i eşki eyledün âlûde-dem
2. Kâzîme semtinden âyâ yil mi esdi yoksa nûr
Berç urup kûh-ı İzamdan eyledi ref'-i zulem
3. N'oldı kalbün ḥayreti artar ifâka bul diseñ
Ağlama dirseñ neden eyler gözün yaşın diyem
4. 'Âşîk-ı miskîn şanur mı 'ışk ola sırr-ı nihân
'İşk odı dilde yanarken yaş dökerken dîde hem

5. Olmasa ' ışkuñ gözüñ dökmezdi yaş vîrânede
Hem uyanmazduñ añup bir kâmeti bân u ' Alem
6. Pes niçe inkâr idersün ' ışka var iken güvâh
Şâhideyn-i ' âdileyn oldı saña dem' ü seşam
7. Zâ' f u dem' üñ hâtların beñzüñde işbât itdi ' ışk
Hâç çeküp şaru kızıl güyâ bahâr ile ' anem
8. ' Âşkuñ bârik hayâli h' âbdan maħrûm ider
Kim bozar envâ' -ı lezzâtı maħabbetle elem
9. ' Işk-ı ' Uzrî var iken levm eylemezduñ gönlüme
Ey melâmet eyleyen inşâfuñ olsa biş' ü kem
10. Hâlüm irişdi saña sırrum degül aşlâ nihân
Fâş olur gammâzlardan hem dükenmez derd ü gam
11. Pend-i hâliş eyledüñ lîkin anı güş itmedüm
Nâşihüñ kavlınden olur güş-ı ' âşıkâ şamem
12. Hoş naşîhat itdi şeybüm töhmet itdüm nuşhına
Şeyb irakdur olmadan pend itdüğünde müttehem

El-Faşlü's-Şâni fî-Zikri'n-Nefs ü Men' -i Hevâhâ

13. Pes fesâd emr eyleyen emmâre nefsum cehlden
Tutmadum pendin nezîr olup aña şeyb ü herem
14. Nefs aña fi' l-i cemîlinden kim ihzâr itmedi
Başuma şeyb indi oldı zayf-ı ğayr-ı muhteşem
15. Ben bileydüm kudretüm olmaduğın ta' zîmine
Zâhir olduğda sürerdüm başum ağına ketem
16. Döndüren kimdür zalâletden mu' ânid nefsumi
Nitekim esb-i lecûcı döndürür yoldan lecem

17. Ma' şiyet işlerken itme şehvetüñ kesrin taleb
Kim kavî eyler ekülün iştihâsını ni' am
18. Nefs beñzer tıfla kim kırsañ emer olsa toyun
Men' iderseñ men' olur emmez dağı dirseñ de em
19. ' Ayb u ' ar irişdürür yağod seni eyler helâk
Nefsüñi döndür hevâsına uyup kıılma hakem
20. Nefs atın zabt it ' amelde şalmadur kim başına
Şalıvirme alsa dağı lezzet-i mer' âyi hem
21. Niçe hoş lezzetlü kâtil nesne yir bilmez kişi
Varduğın ol cezb olan şirîn ta' âm içinde sem
22. Fitne-i cû' u şiba' dan havf idüp gözle vasať
Niçe açlık var fesâd eyler anı itmez teham
23. Nefy-i dem' it imtilâ olmuş mehârimden gözün
Gözyaşın dök saña lâzım kııl hamiyetle nedem
24. Nefse vü şeytâna ' âşî ol hilâfın işle ger
Pend-i hâliş itseler de eyle kıızb ile tühem
25. Ger huşümet ger hükümet itseler olma muťi'
' Ākıbet n'eyler bilürsin fitne-i haşm u hakem
26. Kııldum istiğfâr idüp tevbe ' amelsüz kavlden
Kim ' aqıme kavlı ile isnâd-ı nesl itdüm bu dem
27. Saña hayr emr itdüm ammâ tutmadum ne fâ'ide
K'olmayam ben toğrı [ammâ] istikâmet emr idem
28. Tutmadum ölmezden evvel nâfile zâdın dirig
Farzdan ğayrı şalât u şavma kıılmadum himem

El-Faşlı's-Şâliş Fî-Zîkri'l-Medâyihi ve'd-Duĥûl

29. Zûlm kıldum sünnetine gice ihyâ idenüñ
Tâ ' ibâdetden irince sâķına zurr u verem
30. Başını baĥlardı açlıķdan şalınmasın diyü
Taşlar altında dürürdi bögrin ol nâzik edem
31. Çok tazarru' kıldı altundan ulu taĥlar aña
' Arz olundı almadı gösterdi rıf' atla şemem
32. Taĥlaruñ ĥaķķında kıldı ĥâceti zühdin ķavî
Kim zarar itmez zarûret kimde kim vardur ' ışam
33. Niçe da' vet ide dünyâya zarûrâtı anuñ
Kim vücûda gelmese ' âlem ķalurdı fi'l-' adem
34. Ol Muĥammed seyyidü'l-kevneyn şâh-ı ins ü cin
Ol durur ol server-i milk-i ' Arab şâh-ı ' Acem
35. Âmir ü nâhî nebîmüzdür ki yok andan eyü
Ķavli řâdık ' aks itmez ger dise lâ ger ne' am
36. Ol Nebîdür ki şefâ' at olunur andan recâ
Ķorķulardan kim ola řârî ķatı ĥavf u elem
37. Da' vet itdi ' âlemi Ħaķķa uyanlar aña pes
Münķatı' olmaz ipe yapışdı oldu mu' taşam
38. Enbiyâ içinde fâ' iķ oldu ĥalk u ĥulķ ile
Aña yaķlařmadılar kim anda var ' ilm ü kerem
39. Baĥr-ı ' ilminde anuñ almaķ umarlar enbiyâ
Ķatre-i bârân dâ' im keffe-i emvâc-ı yem
40. Aña nisbet anlaruñ ĥâyetde vâķıf olduĥı
Noķta-i ' ilmi dürür ya řekle-i fażl u ĥikem

41. Oldur ol kim şüret-i ma' nâsı olmışdur tamâm
Kendüye kıldı habîb anı Bâri 'ü'n-nesem
42. Hep mehâsin içre şirketden münezzeh oldı pes
Cevher-i hüsn anda ğayr-ı münkasimdür biş ü kem
43. Qo nebîsine Naşârâ itdügi isnâdı sen
Her ne isterse aña hüküm eyle tut kavlı-i hakem
44. Nisbet eyle her ne isterseñ şerefden zâtına
Nisbet eyle qadrine her niçe isterseñ ' izam
45. Fi'l-ħakîka yok durur fazl-ı Resûlu'llâh[a] ğad
Tâ ki nefsi-nâtıka ağızıyla andan ura dem
46. Ger münâsib olsa âyâtı ' izamdan qadrine
Eyler idi nâmı zıkr olduğda ihyâ-yı rimem
47. ' Aql irişmez nesne teklîf itmedi hırş eyleyüp
Bizi işlâħa aña reyb itmezüz ğayretle hem
48. Künhünüñ idrâki ' âciz itdi maħlûqâtı pes
Qurb [u] bu' dında eħad qâdir degül açmağa fem
49. Şemse beñzer kim ırağdan görse göz küçük şanur
Göz qamaşur baqamaz görse anı baqan emem
50. Niçe idrâk ide ' âlemde anuñ mâhiyyetin
Düşlerinde görmege râzî olan uyur ümem
51. Pes bu deñlü bilinür ancak beşerdür hem daħı
Cümle ğalkuñ yigregidür ol şehen-şâh-ı Ğarem
52. Her ne deñlü mu' cizât izhâr iderdi enbiyâ
İrişürdi lem' a-i nür-ı Resûl-i muħterem
53. Şems-i fazl oldur kevâkib [enbiyâ-yı] mürselîn
Nürünü izhâr ider encüm qaçan olsa zulem

54. Ne ‘aceb halk-ı Nebî kim zînet itmiş anı hulk
Hüsni ile mevşûf durur bişr ile urmuş ‘alem
55. Gül gibi hüsni ü leâfette şerefde meh gibi
Baır³⁰ gibi pür-keremdür dehr gibi pür-himem
56. Yalñuz olsa mülâkât itdügün hinde añ
Haşmetinden şanasın yanında var hayl ü haşem
57. Şan şadefde dürr-i meknündür mübârek dişleri
Ma‘den-i nuţ u tebessümden ‘ıyândur dem-be-dem
58. Beñzemez ‘azmine zamm olan türâba hiç tîb
Devlet anuñ kim ide ol türbeyi taqbîl ü sem

El-Faşlü’r-Râbi‘u Fî-Zikri’l-Mevlidi’l-Mübârek

59. Tîb-i aşlından beyân itdi Resûlün mevlidi
Gör ne gökçekdür anuñ-çün mübtedâ vü muhtetem
60. Ol zamânda eyledi bir gün firâset ehl-i Fûrs
Didiler kim kırkaruz bize ine bü’s ü nişam
61. Ol gice eyvân-ı Kısrağa irişdi inşikâk
Cünd-i Kısra gibi kim tağıldı olmadı behem
62. Söndi anuñ-çün te’essüfden Mecûsîler odı
Nehr-i mecrâsın unutdı irişüp hüzni ü sedem
63. Sâvenün baırı şoğıldı kıldı maḥzûn ehlini
Kim şuşayan vardı döndi hışm ile pür-derd ü ğam
64. Şan yanup od hüzni ile kalmadı ol mâdan eşer
Hem inüp mâ kalmadı ol nârdan aşlâ zaram
65. Nûr-ı Haq balkırdı dirdi cinnîler âvâz ile

³⁰ Baór: Behr Yazma Nüşa.

- Zâhir ü bâtında zâhir oldu haq bâtıl ' adem
66. Lem' a-i inzâr u i' lân-ı beşâ' irden birin
Görmeyüp işitmediler oldılar a' mâ aşam
67. Şoñra dir bu didüğinden anlara kâhinleri
Müstaķim olmaz bu egri dîñüñüzde var seķam
68. Hem daħı görmişler idi düşdügin gökden nücüm
Düşdügi gibi zemîne yüzi üzre her şanem
69. Münhezim olup şeyâtin âsumândan ol gice
Birbiri ardınca kaçdılar olınca şubħ-dem
70. Kaçmada Aşhâb-ı Fîle döndiler ya şol cünüd
Kim Nebî kum atdı avcından aña irdi elem
71. Ba' de tesbîh âba batnından atıldı kum nite
Hüt qarında idüp tesbîh atıldı mülteķam
72. Da' vetine geldi eşcâr Aħmedüñ idüp sücüd
Yürüyüp andan yaña sâķ üzre yoğ iken ķadem
73. Şanki eşcârüñ budağı çekdi bir saır-ı ' aźim
Yazdı yoluñ üstine ħatt-ı laťif idüp raķam
74. Şol bölük bulut ki³¹ ķanda varsa varurdı bile
Öyle ıssısında eylerdi anı ħıfz-ı etem
75. Olduğıyçün ķalb-i münşakķ-ı Resüle nisbeti
Şakķ olan mäh-ı münire eyledüm toğrı ķasem
76. Hem aña kim görmez iken gözleri kâfirlerüñ
Ķapladı ġâr oldu muħkem ħâfız-ı ħayr u kerem
77. Ğâr içinde Şıdķ u Şiddiķe teğayyür gelmedi
Dir iken küffâr ġâr içre yoķ aslâ ħiç irem

³¹ bulut ki: bulut gibi ki Yazma Nüşa.

78. Müşrikîn zann itdiler hayru'l-beriyye üstine
‘Ankebût ağ örmeyüp itmez hamāme devr hem
79. ‘Avn-i Haq yigreg dürür hem nesneyi hıfz itmede
Olmadan kat kat zırhlar ya niçe ‘ālī uşam
80. Dehr bir zulm itmedi kim andan istimdād idüp
İtmedüm illā civārına kim olmaz cevr zayem
81. Devlet-i dāreyn bir dem yoq ki kılmadum taleb
Öpmedüm illā yed-i i‘ t̄a-yı hayru'l-müstelem
82. Kılma inkārı düşinde vaḥyine zirā didi
*İnne ‘ayneyye yenāmāni ve kalbī lem yenem*³²
83. Çün o vaḥy aña nübüvvet ḥāline irdükdedür
Pes anuñ inkār olunmaz düşdeki vaḥyi o dem
84. Bu ‘aceb ḥikmet dürür kim vaḥy olunmaz mükteseb
Hem dahı olmaz nebī ğayb ile hergiz müttehem

El-Faşlu'l-Ḥāmis Fī-Bereketi'd-Du‘ā

85. Niçeyi kırtardı derdinden eliyle lems idüp
Çoq cünün ehlin ḥalāş itdi gidüp ‘aql-ı lemem
86. Hem du‘āsı kaḥt olan aq yılı iḥyā itdi tā
Ġurreye döndi siyeh yıllarda ol sāl-i ni‘am
87. Cevdet-i ebr ile yaḥod şanasın vādīleri
Oldı cārī mā’-i mesdūd aqdı yaḥod seyl-i yem

El-Faşlu's-Sādis Fī-Zıkr-i Mu‘cizāti'l-Ḳur‘ān

88. Qo beni hem vaşfumı kim kıldı āyāt-ı zuhūr
Şan ziyāfet nārıdur zāhir gice farḳu'l-‘alem

³² “İki gözüm uyur (ama) kalbim uyumaz.”

89. Dürr olursa muntazam hüsni ziyâd olur eger
Muntazam olmazsa hem nâkış degül kıadr u kıyem
90. Pes nedür medhîniñ âmâli uzanmağ aña kim
Vardur ahlâk-ı kerîme anda hem hüsni'ş-şiyem
91. Ol durur âyât-ı Hâkdan nâzil olupdur hudûş
Kâ'im iken zât-ı Bârîyle muqarrerdür kıdem
92. Ol zamânda iktirâmı yoğ iken hâlâ bize
Virür aḡbâr-ı ma'âd u hâlet-i 'Âd u İrem
93. Oldı bu âyât fâ'ik enbiyâ âyâtına
Dâ'im oldı bunlar anlar olmadı şâbit-kadem
94. Oldılar hâkim kıomazlar bâkî'a' dâ şübhesüz
Kimseye zulm itmez anlardur yenâbî'ü'l-hikem
95. Hîç şavaşılmadı bu âyât ile illâ dönüp
Oldılar a' da'l-e' âdî şulḡ idüp mulḡi's-selem
96. Kıldı redd anlar belâgatla mu'âriz da' vâsın
Redd-i nâ-maḡrem ider şankim ḡayûr-ı zî'l-ḡarem
97. Anlaruñ-çün var me'ânî mevc-i baḡr-âsâ keşîr
Cevher-i deryâdan a' lâdur ki var hüsni ü kıyem
98. Hîç şayılmaz var oḡur anda ' acâ'ib bî-'aded
Terk olunmaz keşretinde yoğ melâmetle se'em
99. Oḡyuanuñ rüşen oldı gözleri aña didüm
Ḥoş zafer bulduñ ḡutup ḡabl-i metîn ol mu' taşam
100. Anı oḡursañ cehennem ıssısından ḡavf idüp
Söndürür ıssısın anuñ itdügün vird-i şebem
101. Ḥavza beñzer kim günehkârıñ yüzün eyler beyâz

Geldügi hâletde anlar yüzleri güyâ hümem

102. Hem şırâṭ u ‘adl-i mîzân-ı ‘adâlet gibidür
Halka andan ğayrınıñ ‘adli kıyâmı der-‘adem
103. Hîç ta‘accüb kılma hâsid kim döner inkâr idüp
Eyleyüp andan tecâhül hâzıķ iken fehmi hem
104. Gâh olur görmez remedden göz güneş aydınlığın
Hem seķamdan lezzet-i mâ’ı ider inkâr fem
105. Ey anuñ ğayrıña dergâhını özler sâ’ilüz
Tîz yürüyen nâqalar üzre ve mâşâ bi’l-kıdem
106. V’ey olan ol âyet-i kübrâ-yı ehl-i i‘tibâr
V’ey olan ol ni‘met-i ‘uzmâyı ķo çün muğtenem

El-Faşlu’s-Sâbi‘ Fî-Zikri’l-İsrâ Minhü ‘Aleyhi’s-Selâm

107. Gice seyr itdüñ Haremde Mescid-i Aķşâya dek
Mâhı bedr itdi nitekim seyr-i leyl-i pür-zulem
108. Gice çıkduñ bir yire kim añlamaz ummaz beşer
Ol maķâm *ķābe ķavseyn* idi yaĥod daĥı kem
109. Enbiyâ vü mürselîn itdi seni taķdîm aña
Nitekim taķdîm ider üstine maĥdümü ĥadem
110. Kaṭ‘ idüp seb‘a semâvâtı buluşduñ anlara
Olduñ anda enbiyânuñ ĥayline şâĥib-i ‘alem
111. Ķomaduñ ķurbında bir ğâyet ki sebķat ide ğayr
Ķomaduñ merķâ vü mi‘râc irtifâ ehline hem
112. Saña nisbet kıldıñ alçaķ anlaruñ yirin kaçan
Ref‘ ile olduñ münâdî ğüiyâ müfred ‘alem
113. İrmek için dîdelerden ķatı gizlü vuşlata

- Dağı sırru'llâha kim gâyetde oldur müktetem
114. Cümle fâhirlere [sen] nâz eyledüñ bî-iştirâk
Her maqâmı geçdüñ ol olduqda ğayr-ı müzdeham
115. Saña virilen merâtib qadri olmışdur celîl
Fehm olunmazsın velî olduĝuñ envâ'-ı ni'am
116. Muştuluq olsun müselmânlar bize kim var durur
'Avn-i Haqla münhedim olmaz binâ 'âlî-ğarem
117. Çok Rüsûlden ekrem itdi tã'ata dâ'imüzi
Anuñ için biz de olduq ekrem ü hayru'l-ümem

El-Faşlu's-Şâmin Fî-Zikri'l-Cihâd

118. Bi'şeti aḡbâr[1] kôrkuḡdı kulüb-ı düşmeni
Nitekim şavt-ı hazîn ürküḡdi ĝâfilken ĝanem
119. Zâ'il olmasun 'adü saydında meflüt olmadan
Ya sünûler üzre olsun ĝüyyâ laḡm-ı vezam
120. Kaçmaĝı sevdiler az qaldı temennî ideler
Olmaĝı şol meyte kim qaldurdu 'uqbân u raḡam
121. Bilemezlerdi ḡisâbın kim ĝiçerdi ĝiceler
Olmasa eşhür ḡarem leyli kim oldur muḡterem
122. Evlerine şan gelüp zayf oldu dîn hem-râh olup
Laḡm-ı küffâra ḡariş ol niçe zât-ı pür-'ızam
123. Pehlevânlar leşkerin at üzre deryâ-veş çeker
Atar a' dâyı toḡışup ĝüyyâ emvâc-ı yem
124. ḡamle eyler her biri Allâh için idüp ĝazâ
Küfri aşlından qoparurlar iderler zîr ü bem
125. Dîn ü İslâm oldu zâhir anlaruñla şan ĝarîb

- Geldi ğurbetden zevi'l-erhām ile oldu behem
126. Hıayr-ı zevc ü hıayr-ı āb ol millete oldu kefīl
Tıul u öksüz olmaz ayruķ millet-i İslām hem
127. Tağlardur anlaruñla ceng iden düşmenlere
Şor kim anlardan ne gördiler maħall-i müştadem
128. Şor Hıuneyn Bedr ü Uħudda n'olduğın kāfirlere
Ol zamān mevt idi bed-ter idi irmekden veħam
129. Medħ iderin aķ kılıçları kıızıl ķan ideni
Olsa anlar hāzır a' dā-yı müsevvedü'l-limem
130. Hem süñü beshānları? cism-i ' adūda ķomayup
Bī-cerāħat bī-nuķať bir bir süñü olup ķalem
131. Pür-silāħ olup ' alāmetle bulurlar imtiyāz
Tıb ile mümtāz olur gül olsa yanında selem
132. Viridi nuşret yili anlardan saña hoş rāyiħa
Şan bahādırlar açılmış güller olmışdı o dem
133. Tağa beñzerler at üzre şanma ķolañlarınuñ
Pekliginden olduğından anlaruñ ' aķlı etem
134. Cengden ķorķup ' adūnuñ ķalbi ü[r]kdi şöyle kim
Yanlarında fark olunmaz oldu behm ile bühem
135. Her kimüñ kim nuşreti ola Resūlu'llāh ile
Görse arslanlar yatağında ķeker hıavf u elem
136. Görmeyesin dōstın ' ālemde manşūr olmaduķ
Hem ' adūsın daħı ğayr-ı münkesir bī-derd ü ğam
137. Ümmetini milleti hırzına dāħil eyledi
Şır gibi yavrılarınuñ yirin eyler ücem

138. Çok cidâl ehlin kelâmu'llâh düşürdi yirlere
Kıldı bürhân çok huşûmet ehlinün kıddini ham
139. Câhiliyye 'âleminde mu'cize besdür saña
'İlm fi'l-ümmiyyi ve't-te'dibü fi-ḥâli'l-yütüm'³³
140. Eyledüm medḥ ile midḥat aña tâ kim maḥv ola
Anda kim bunca zünüb u cümle-i şî'r ü ḥadem

El-Faşlu't-Tâsi' u Fi'l-İstigfâr Ve'l-İstişfâ'

141. Kim kılâde aşdı anlar boynuma şoñı maḥûf
Oldum ol şî'r ü ḥademle güyyiâ hedy-i ne'am
142. Ḥâle-i şî'r ü ḥademde eyledüm gümrâhlık
Nesne ḥâşıl itmedüm illâ zünüb ile nedem
143. Gör ticâret ḥâletinde nefsumün ḥüsrânını
Kılmadı dünyâyı dînün iştirâsından derem
144. Her kim uḥrâsın virüp dünyâyı aldı 'âkıbet
Ġabnın izḥâr eyler anuñ itdügi bey' ü selem
145. Çün Muḥammed oldı nâmun zimmetüm vardur aña
Ḥalkuñ oldur yigregi kıлмақта ibkâ'-i zimem
146. Ger elüm tutmazsa maḥşerde şefâ' atla beni
Di baña ol dem şî'râ' üzre bulur zillet kıdem
147. Kim ide luḥfın recâ ḥâşâ ki ol maḥrûm olur
Ya aña hem-sâye olan ola ğayr-ı muḥterem
148. Ḥavf-ı nâr ile Nebî medḥin idelden iltizâm
Anı ḥayr-ı mültezem buldum ḥalâşum-çün ne ğam
149. Medḥ iden üftâdeden aşlâ ğınâ fevt olmaya
Bitürür bārân çiçekler olsa vâdî ger ekem

³³ "Ümmi olarak sana ilim verilmesi ve yetim olarak terbiye edilmen."

150. İstemem medhinde anuñ z̄inet-i d̄ünyâyı kim
Cem' idüp dest-i Züheyr aldı idüp medh-i Herem
151. Yoğ penāhum senden özge ey bu h̄alkuñ yigregi
Her kaçan kılsa h̄ulül ehva'llāhü mevt-i ' amem
152. Yā Resūla'llāh benümle z̄iğ irişmez cāhuña
Müntakim ismiyle itdükde tecellī Z̄ü'l-kerem
153. Kim vücūda geldi cūduñdan iki ' ālem senüñ
Hem ' ulūmuñdan alupdur ' ilmini levh ü kalem
154. Ger kebīr işleseñ ey nefis nevmīd olma kim
Raḥmet-i H̄ağkuñ katında ol olur mişlü'l-lemem
155. Var ümīdüm ki gele ğufrān-ı H̄ağ ' işyān kadar
Her kaçan olsa ' uşāta raḥmet-i Bārī kašem
156. Yā İlähī itme murādum yanuñda mün' akis
Dağı kılma z̄annımı nāķış h̄isābum kıl etem
157. Kıl Nihādī bendeñe luğf iki oda şabri ol
Kor[ku]lar da' vet iderse münhezim olur o dem
158. Dā'imā senden şalātuñ ebrine destür vir
Kim Nebī üstine yağdursın o bārān-ı diyem
159. Yağdıra hem āline aşhābına etbā' ina
Kim olardur ehl-i taqva şāhib-i h̄ilm ü kerem
160. Mā ranneḥat ' azebāti'l-bāni riḥu şabā
Ve aṭrabe'l-' ise ḥādi'l-' isi bi'n-neğam

Sonuç

İmam Būsirī'nin Hz. Peygamber'i övmek için Arapça kaleme aldığı *Kasîde-i Bürde*, Osmanlı coğrafyasında da büyük bir ilgi görmüş ve bu kaside; 15. yüzyıldan itibaren birçok şair veya mütercim tarafından defalarca şerh, tahmîs, tesdîs, tesbî', taştîr ve tercüme edilmiştir. Bu kasideyi daha iyi anlama ve yorumlamaya matuf olan bu

gayretler neticesinde klasik Türk edebiyatında adeta *Kasîde-i Bürde* literatürü teşekkül etmiştir. Oluşan bu literatür içerisinde hem sahip oldukları edebî veçhe hem de hitap ettiği mütercim kitlesi bakımından manzum tercümelerin ayrı bir yeri vardır. Bu meyanda otuz civarında mütercimin zihin ve hayal süzgecinden geçerek farklı çeşnilerde okur karşısına çıkan bu manzum *Kasîde-i Bürde* tercümelerinden biri de Nihâdî mahlaslı bir şaire aittir.

Hayatına ışık tutacak herhangi bir malumatın elde olmadığı Nihâdî'nin manzum *Kasîde-i Bürde Tercümesi*, 160 beyitten müteşekkildir. Kafiye itibarıyla kaynak metnin ortak özelliğe sahip olsa da vezin kalıbı bakımından farklılık arz etmektedir. Muhteva bakımından Bûsîrî'nin kasidesinde olduğu gibi Nihâdî'nin tercümesindeki beyitleri de kendi içinde bölümlere ayırmak mümkündür. Kaldı ki mütercimin mi yoksa müstensihinin mi tasarrufudur bilinmez, yazma nüshada tercüme dokuz başlık altında tasnif edilmiştir. Ancak bu durum, genelde 10 bölüm şeklinde karşımıza çıkan tasniflerden farklılık arz etmektedir. Şair, kaynak metnin muhtevasına bağlı kalarak mümkün olduğunca birebir tercüme yolunu tercih etmiştir. Yer yer Arapça kelimelere Türkçe karşılık bulmada zorlanmış olmalı ki kaynak eserdeki bazı kelimeleri ya olduğu gibi almış ya da bu kelimelerin müştaklarını kullanma yoluna gitmiştir. Mütercimin hissiyatının önemli ölçüde beyitlere aksettği eser, yazıldığı dönemin dil özelliklerini yansıtan birtakım kelimeleri de muhtevidir.

Sonuç olarak Türk toplumunda büyük bir rağbet gören ve edebî veçhesi kadar kültürel anlamda da kendine münhasır ritüellerin oluşmasına zemin teşkil eden *Kasîde-i Bürde'*ye Nihâdî'nin yazdığı bu manzum tercüme, kaynağı Hz. Peygamber olan bir aşkın şairlerin gönlünde ve ruhunda oluşturduğu teessüslerin onun şefaatine erebilme umuduyla nazım kalıbına girmiş mücessem örneklerinden biri olma hüviyetini haizdir. Bu güzel örneği gün yüzüne çıkarmak suretiyle *Kasîde-i Bürde* literatürünün mevcut birikimine bir yenisini daha ekleme gayretine matuf olan bu çalışmayla, *Kasîde-i Bürde'*ye yazılan manzum tercümelerin sahip oldukları temel özelliklerin tespitine önemli katkı sağlandığı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Albayrak Sak, Vesile (2013). Said Paşa'nın Kaside-i Bürde Tahmisi. *Turkish Studies*, 8/9, 523-559.
- Albayrak Sak, Vesile (2014). Şemseddin Sivâsî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Turkish Studies*, 9/3, 91-110.
- Albayrak Sak, Vesile (2019). Esâsî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 343-363.
- Alıcı, Lütfi (2004). Arif Süleyman ve Hilye-i Nebî Adlı Eseri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 22, 129-48.
- Armutçuoğlu, İlhan (1979). *Kaside-i Bürde Manzum Tercüme*. İzmir: Akyol Neşriyat.
- Ayçiçeği, Bünyamin (2015). Bûsîrî'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa Tarafından Yapılan Mensur ve Manzum Tercümesi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15, 27-102.
- Ayçiçeği, Bünyamin (2017). Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu*, 9/2, ed. Coşkun Yılmaz (İstanbul: Üsküdar Belediyesi), 223-265.

- Biga, Hasine (2004). *Târîh-i Nihâdî (1b-80a) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Ćatović, Alena (2014). *Nihâdî, Muhammed. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nihadi-muhammed>. [Erişim Tarihi: 10.01.2021].
- Çelebioğlu, Âmil (1988). *Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler. Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Demirayak, Kenan (2001). *Kasîdetü'l-Bürde. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 24, 566-567.
- Efe, Zahide (2021). Mehmed Bosnevî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 25/1, 24-42.
- Günaydın, Yusuf Turan (1995). *İbn Kemal, Edebi Kişiliği ve Kasîde-i Bürde Tercemesi (Tenkitli Metin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- İlhan, Mevlüt (2017). Na'îmî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Journal of Turkish Language and Literature*, 3/4, 42-61.
- Kahraman, Bahattin (1997). Le'âlî ve Abdurrahim Karahisarî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümeleri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 57-107.
- Kahraman, Bahattin (1997). Le'âlî ve Abdurrahim Karahisarî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümeleri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 57-107.
- Kaplan, Yunus (2021). Fazlî ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 25/1, 66-89.
- Karakoç, Sezai (1967). *Üç Kaside: Kaside-i Bürde Endülü's'e Ağıt Bürüyen Kaside*. İstanbul: Fatih Yayınevi.
- Kaya, Mahmut (2001). *Kasîdetü'l-Bürde. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 24, 568-69.
- Kaya, Mahmut (2014). *Kasîde-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Kaya, Mahmut (2018). *İslâmî Edebiyatta Şaheserler*. İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Keskinsoy, Haşim (2011). *Mekkî ve Nahîfî'nin Kaside-i Bürde Tahmisleri (Tenkitli Metin-İnceleme)*. Sütçü İmam Üniv. SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Koç, Hamza (2018). Ahmed-i Rıdvan'ın Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 5/12, 9-31.
- Kuzubaş, Muhammet (2007). Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-necât Adlı Eseri (Kaside-i Bürde Tahmis ve Şerhi). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/1, 156-192.
- Öksüz, Yılmaz (2020). Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 24/1, 211-245.
- Özcan, Ayşe (2019). *Nazîfî İsmâîl Akhisarî ve Manzum Kasîde-i Bür'e Tercümesi: İklîdu's-sa'âde*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE Yüksek Lisans Tezi.
- Özkasap, Hande Nalan (2004). *Târîh-i Nihâdî (152b-233a) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Sezer, İsmail Hakkı (1985). *İmam Busîrî ve Bürde'si*. Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE Doktora Tezi.
- Sezer, İsmail Hakkı (2000). *Kaside-i Bürde ve Nesir ve Manzum Tercümesi. SÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10, 65-88.

- Şahin, Ebubekir Sıddık (1997). *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE Yüksek Lisans Tezi.
- Terceme-i Kasîdetü'l-Bürde*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi "B. 46".
- Yavuz, Fikri - Özen, İsmail (1972). *Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, C. 2*. İstanbul: Meral Yayınları.
- Yazar, Sadık (2011). *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE Doktora Tezi.
- Yazar, Sadık (2018). Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/3, 145-187.
- Yıldız, Musa (2007). *Niyâzî-i Mısrî, Kaside-i Bürde Tesbi'i*. İstanbul: Elif Yayınları.
- Yılmaz, Ali (2012). *Türk İslâm Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yücel, Yusuf İbrahim (2016). Kaside-i Bürde Üzerine Son Dönemde Yapılan İlmî Çalışmalar. *İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1, 86-106.